ZSOLDOS BENŐ

A JÁTÉKKÁRTYA ÉS TÖRTÉNETE

GONDOLAT ZSEBKÖNYVEK

1. tábla.
XV. századi trionfi, mai nevén tarokk egyik lapja, a Világ. Festette Antonio Cicognara, Cremona, 1480 táján (17,5 × 87 mm). (Fakszimile. Eredeti: Accademia Carrara, Bergamo.)

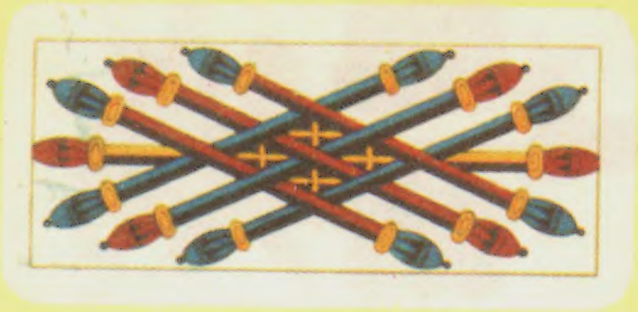

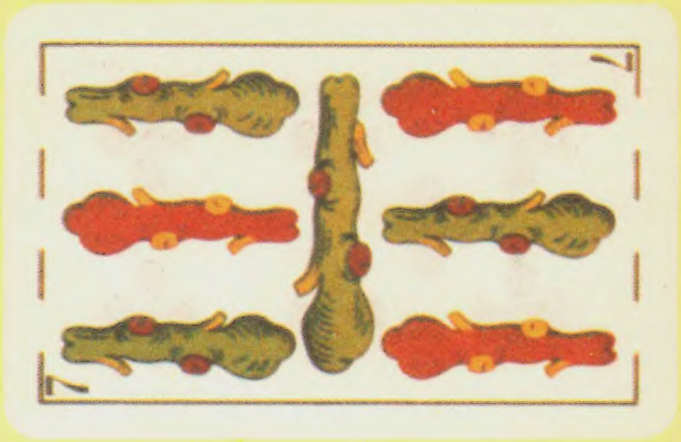

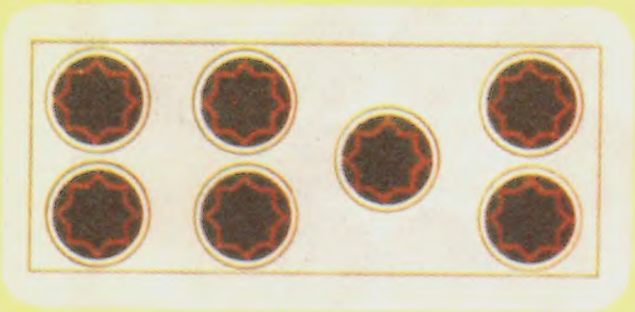

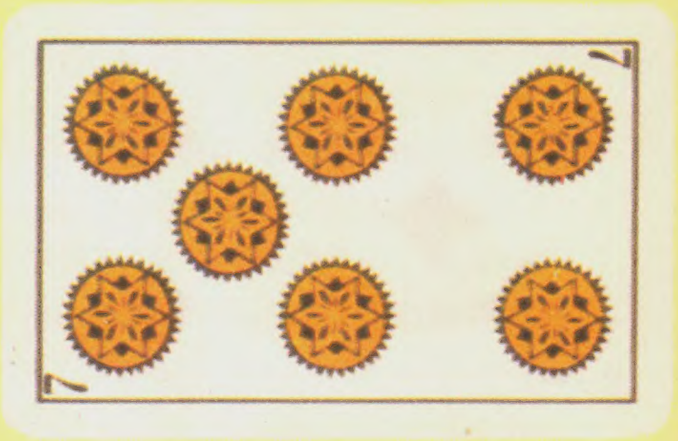

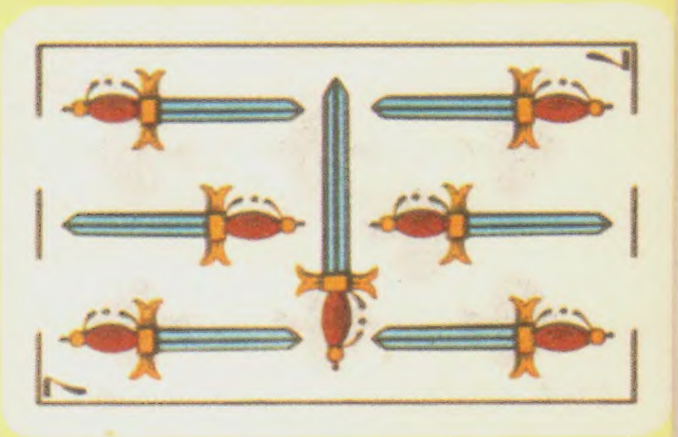

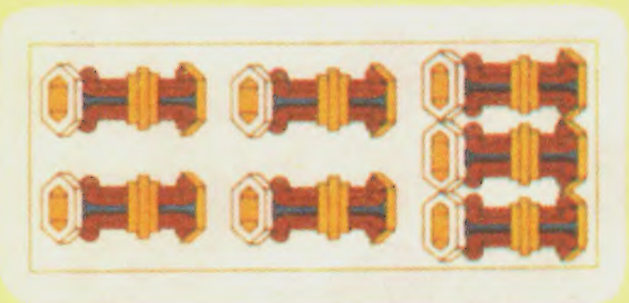

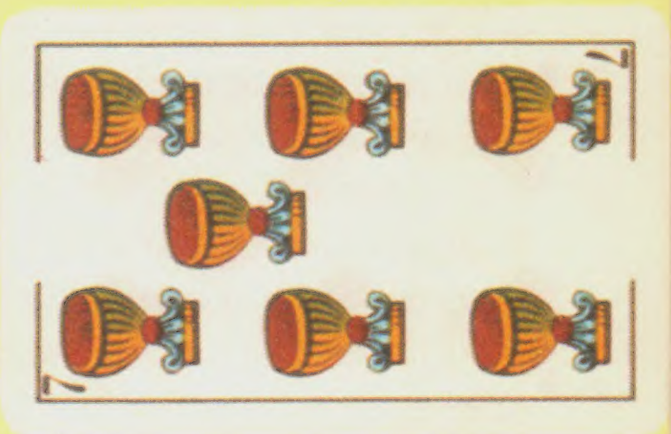

a

b

3. tábla.
A latin színrendszer 7-es lapjai a serleg, kard, pénz és bot vagy dorong sorozatban: *a)* olasz típus; *b)* spanyol típus

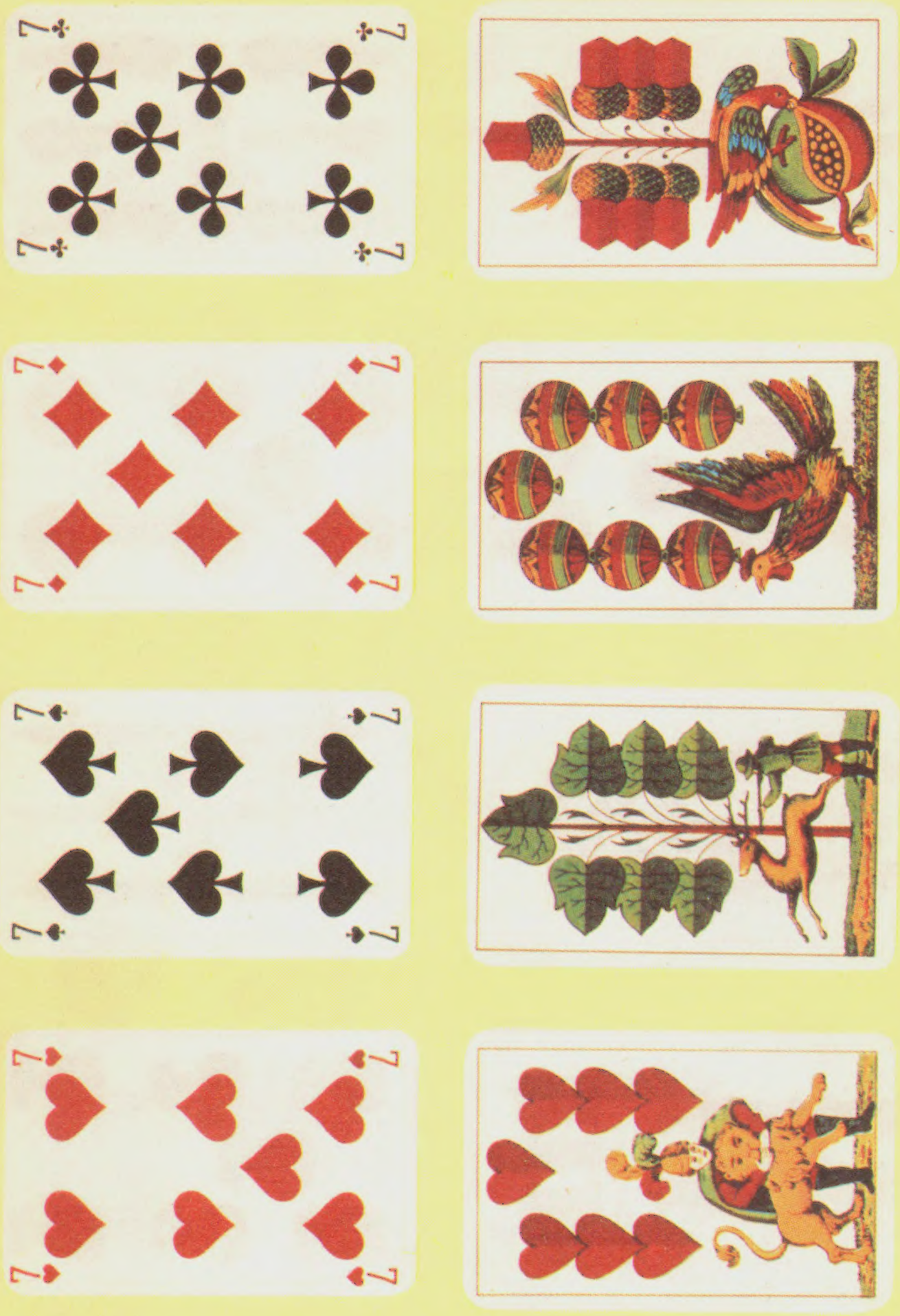

a *b*

4. tábla.
A 7-es lapok *a)* a francia vagy nemzetközi; *b)* a német vagy közép-európai színrendszerben

5. tábla.
Kézzel festett és lakkozott indiai Dasavatara kártya, Savantvadi típus. Tíz sorozata Visnu isten tíz inkarnációját jelképezi. *a)* és *b)* Visnu a Kalki (ló) és Kurma (teknősbéka) sorozatban; *c)* Pradhan (pap) a nyíl sorozatban; *d)* 9-es lap a kagyló sorozatban (10 cm átmérőjű)

6. tábla.
Kézzel festett és lakkozott indiai kártyák: *a)* Ganjifah, a mohamedánok kártyájának egyik típusa Madrasból; *b)* három lap az Orissa tartománybeli 144 lapos Ganjappa kártyából, amely Ráma isten mitológiájára épült. Ráma az egér, a nyíl és a páva sorozatban (7 cm átmérőjű)

a

b

c

7. tábla.
Hagyományos japán kártyák: *a)* Kabu-fuda, Kinseizan típus. A lovag lap, a bot ász és egy kiegészítő lap, a shingo, vagyis ördög (5,4 × 3,3 cm); *b)* Mekuri-fuda három lapja (5,3 × 3,3 cm); *c)* a pénz sorozat három lapja a Komaru kártyában (5 × 3 cm)

a

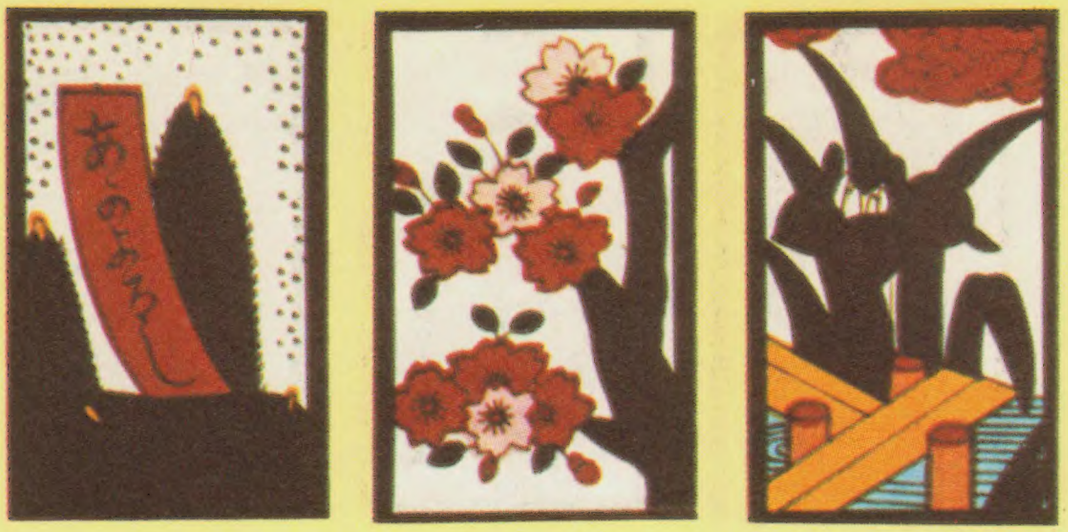

b

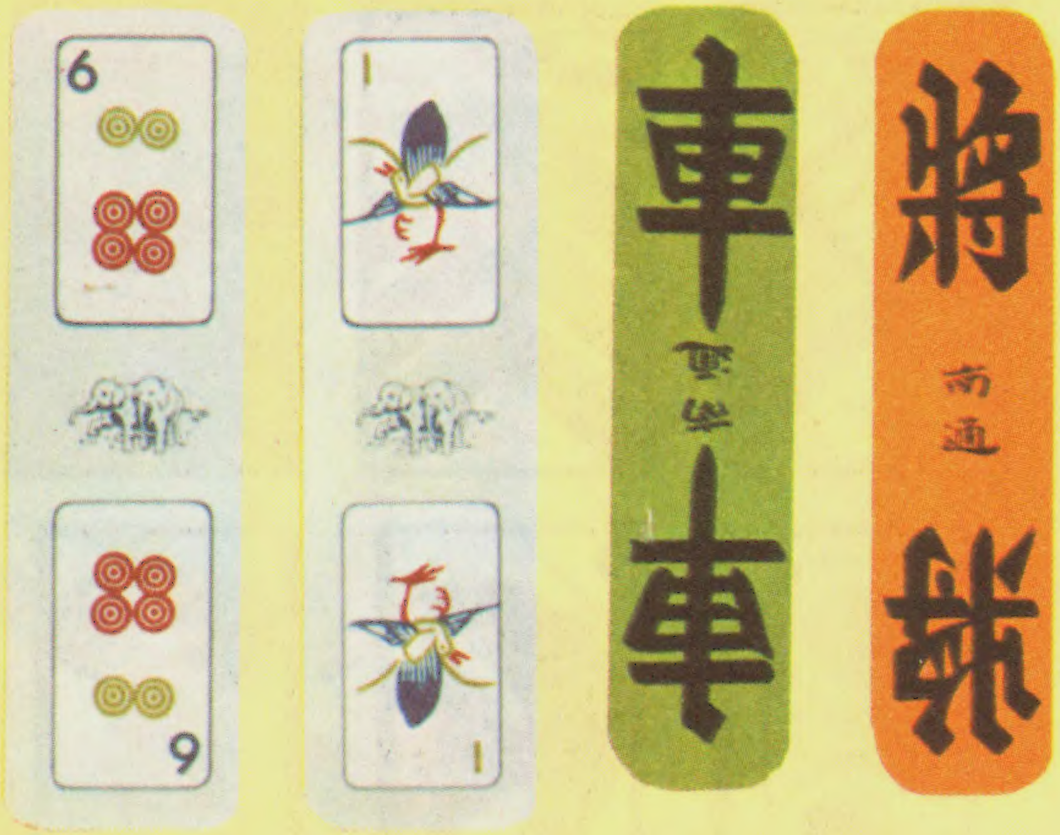

8. tábla.

a) Japán Hana-fuda, a keleti virágnyelv szimbólumaival. Fenyő a hosszú élet, cseresznyevirág a bátorság és írisz a férfiasság jelképe (5,4 × 3,3 cm); *b)* Kínai kártyák: a Mah-jongg kártya egy változata (8,7 × 2,5 cm); és a négyoldalas sakkon alapuló kínai sakk-kártya két lapja (8,3 × 1,9 cm)

9. tábla.
Kínai kártyák Hongkongból: *a)* pénz (10,5 × 1,9 cm); *b)* Mah-jongg (9,9 × 3,2 cm); *c)* Hakka (6,7 × 2,1 cm); *d)* dominókártyák {8,6 × 1,8 cm)

11. tábla.
Latin sorozatjelű olasz kártyák: *a)* velencei kártya bot király lapja a régi Tarvisium címerével; *b)* trentói minta serleg apród lapja; *c)* a bresciai kártya pénz király lapja; *d)* bot ász a bergamói kártyából

12. tábla.
Latin sorozatjelű olasz kártyák: *a)* Trieszt és az Adriai-tenger keleti partvidékének kártyája; *b)* bolognai regionális típus; *c)* pénz ász lap a piacenzai kártyából; *d)* az ókori Róma emlékét eleveníti fel Róma és környékének kártyája

a

b

c

d

13. tábla.
Latin sorozatjelű olasz kártyák: *a)* nápolyi regionális típus; *b)* a volt egyházi állam, Romagna és környékének kártyája; *c)* a szicíliai királyság idejéből származó szicíliai kártya; *d)* Szardínia régi spanyol mintájú kártyája. Az olasz kártyalapok hossza 8–10 cm, szélessége 4–5 cm között változik

a

b

14. tábla.

a) Festetlen fametszetű spanyol kártya a XVI. századból. A serleg apród és a pénz 5 lap (Fakszimile. Eredeti: Museo Guasp, Palma di Mallorca); *b)* Spanyol sorozatjelű portugál kártya a múlt század végéről. A serleg 4 és a pénz lovag lap. Festetlen litográfia

a

b

c

d

15. tábla.
Kártyák spanyol típusú latin sorozatjelekkel: *a)* pénz lovag lap egy hagyományos spanyol kártyacsomagból; *b)* valenciai típus kódszerű szegélyvonaltörésekkel; *c)* franciaországi katalán kártya; *d)* a bretagne-i aluette kártya jellegzetes lapja, a nőlovag

a

b

c

d

16. tábla.
Kártyák spanyol típusú latin sorozatjelekkel: *a)* serleg apród Brazíliából: *b)* kard ász lap egy argentin csomagból; *c)* mexikói caballero lap ősi maja serleg sorozatjellel; *d)* egy marokkói kártya dorong lovag lapja

a

b

c

d

17. tábla.
Kártyák német színjelzőkkel. *a)* tök 4 lap a XVI. századból; *b)* és *c)* nürnbergi kártyák 1813 tájáról; *d)* jénai „Reformkarte" napraforgó sorozatjellel, kb. 1883

a

b

c

d

18. tábla.
Kártyák német színjelzőkkel. A régi német államok máig is fennmaradt kártyái: *a)* bajor; *b)* frank; *c)* szász; *d)* württembergi kártya

a

b

c

d

19. tábla.
Kártyák német színjelzőkkel: *a)* és *b)* porosz-sziléziai kártyák az NSZK-ból; *c)* a porosz-sziléziai minta lengyelországi változata; *d)* a salzburgi kártya tök 6 lapja

a

b

c

d

20. tábla.
Kártyák német színjelzőkkel: *a)* altenburgi kártya az NDK-ból, az egyetlen német sorozatjelű kártya, amelyben a „felső" lapok férfialakja helyett dáma szerepel; *b)* piros király egy prágai mintájú csomagból; *c)* a magyar Tell-kártya tök ász lapja; *d)* svájci makk felső

21. tábla.
A görög-római mitológia boristene; Bacchus mint nemzetközivé vált kártyakép egy XVIII. századi tarokklapon, valamint a bajor, osztrák és lengyel kártyák makk ász lapján

a

b

c

d

23. tábla.
A párizsi kártyaminta átalakulása: *a)* XVIII. századi fametszet XIX. századi változata; *b)* a mai francia kártya; *c)* genovai olasz változat, amelyet több országban, így nálunk is használnak; *d)* a párizsi minta orosz változata

a

b

c

d

24. tábla.

A hagyományos párizsi minta: *a)* osztrák; *b)* lengyel; *c)* frankfurti; *d)* belga változatai

a

b

c

d

25. tábla.
Francia sorozatjelű olasz kártyák: *a)* milánói vagy lombard minta treff apród lapja, mellén a régi milánói hercegség címere; *b)* toszkánai pikk apród velencei reneszánsz stílusú öltözékben; *c)* káró apród egy piemonti csomagból; *d)* Genova és környékének kártyája

a

b

c

d

26. tábla.
Az angol kártyaminta átalakulása: *a)* treff apród 1840-ből; *b)* ugyanaz tükörképes formában 1890-ben; *c)* modern angol kártya; *d)* az angol minta norvég változata

a

b

c

d

27. tábla.

Francia sorozatjelű európai kártyatípusok: *a)* holland; *b)* dán; *c)* portugál; *d)* svéd regionális kártyák

a

b

c

d

28. tábla.
Francia sorozatjelű német kártyák: *a)* északnémet vagy berlini minta, 1875; *b)* a Rajna-vidék kártyája, 1915. Francia sorozatjelű kártyák más világrészekről; *c)* káró bubi egy Mongólia részére Bécsben készült kártyacsomagból; *d)* Irán ókori méd uralkodója egy teheráni grafikus perzsa dinasztiákat bemutató modern történelmi kártyáján

a

b

c

d

29. tábla.
Francia sorozatjelű kártyák más világrészekről: *a)* Judit mint pikk dáma Izrael kártyáján; *b)* etióp kártya kopt írásjelekkel; *c)* modern japán ukiyoe kártya Kyotóból; *d)* indiai kártya a század elejéről

a

b

c

d

31. tábla.
Történelmi események a kártyán: *a)* a francia forradalom kártyája, amely 1793-ban nyolc napig volt forgalomban (eredeti: Carnavalet Múzeum Párizs); *b)* a Szabadság géniusza mint pikk dáma Saint Simon forradalmi kártyáján, 1793 (eredeti: Bibliotheque Nationale, Párizs); *c)* és *d)* az első világháború belga kártyája, 1918

a

b

c

d

32. tábla

Politika a kártyán: *a)* az 1971-es amerikai választási kampány kártyáján Nixon mint pikk király; *b)* Helmut Schmidt az 1975-ös német választási kampány egyik kártyalapján; *c)* Henry Kissinger egy amerikai; *d)* Szadat egyiptomi elnök egy spanyol kiadású politikai kártyán

33. tábla.
Reklámkártyák: *a)* Berliner Morgenpost (NSZK); *b)* Interhotel (Csehszlovákia); *c)* Mekalor (Magyarország); *d)* cigarettareklám egy francia kártya hátoldalán

a

b

c

d

34. tábla.

Népviselet a kártyán: *a)* magyar népviseleti kártya 1932-ből; *b)* Zürich környéki svájci viselet; *c)* treff dáma bretagne-i öltözetben; *d)* bajor népviselet

a

b

c

d

35. tábla.

Népviselet a kártyán: *a)* tök alsó egy pozsonyi kiadású szlovák csomagból, 1957; *b)* régi orosz bojár viselet egy szovjet kártyán; *c)* Toledo környéki spanyol viselet; *d)* amerikai indiánok díszöltözéke egy spanyol kártyacsomagból

a

b

c

d

36. tábla.
Humor a kártyán. A hagyományos kártyafigurák karikatúrái: *a)* német; *b)* svéd; *c)* francia; *d)* spanyol kártyán

a

b

c

d

37. tábla.
Irodalom a kártyán: *a)* Schiller *Tell Vilmos* című drámájának főalakja a magyar kártyán, 1880; *b)* Jeanne d'Arc mint pikk dáma Schiller *Az orléansi szűz* című drámájából egy tübingeni kártyán; *c)* Lear király a Shakespeare-drámák alakjait ábrázoló angol kártyacsomagból; *d)* Wagner-operák alakjait ábrázoló svájci kártya egy lapja: Tannhäuser mint káró bubi.

a

b

c

d

38. tábla.

Nem hagyományos kártyák a múlt századból: *a)* angol történelmi kártya, 1893; *b)* XV. Lajos francia király udvarában használt „ezüst kártya" 1890-es kiadása; *c)* illusztrált kártya Tübingenből, 1805 (fakszimile); *d)* egy 1870-es darmstadti illusztrált kártya új kiadása. A sorozatjelek a kártyaképek alkotórészét képviselik

a

b

c

d

39. tábla.
Történelmi kártyák: *a)* Szent István egy „nemzeti póker" elnevezésű Piatnik-csomagból, 1925; *b)* csehszlovák nemzeti kártya, 1920; *c)* Kościuszko egy lengyel történelmi kártyán, 1910; *d)* Mária Terézia egy francia kártyán

40. tábla.
Történelmi kártyák: *a)* Napóleon születésének 200. évfordulójára kiadott francia kártya, 1969; *b)* VIII. Henrik egy Anglia részére készült osztrák kártyán; *c)* Gustav Vasa mint kőr király egy svéd kártyán; *d)* viking ősök Izland kártyáján, 1960

41. tábla.
Művészeti stílusok a kártyán: *a)* biedermeier stílusú magyar kártya; *b)* század eleji Jugend-stílus egy szovjet kártyán, 1930; *c)* Salvador Dali spanyol festő szürrealista kártyája, Párizs, 1967; *d)* kőr király absztrakt stílusú kártyán

42. tábla.
Modern kártyák: *a)* egy nemzetközi kártyakiállítás alkalmából Londonban kiadott kártya, 1957; *b)* Sonja Delaunay-Terk kártyája, 1964; *c)* geometrikus formák, harmonikus színkontrasztok jellemzik Arthur Aeschbacher Párizsban megjelent kártyáját; *d)* modern vonalvezetés egy 1957. évi francia kártyán

a

b

c

d

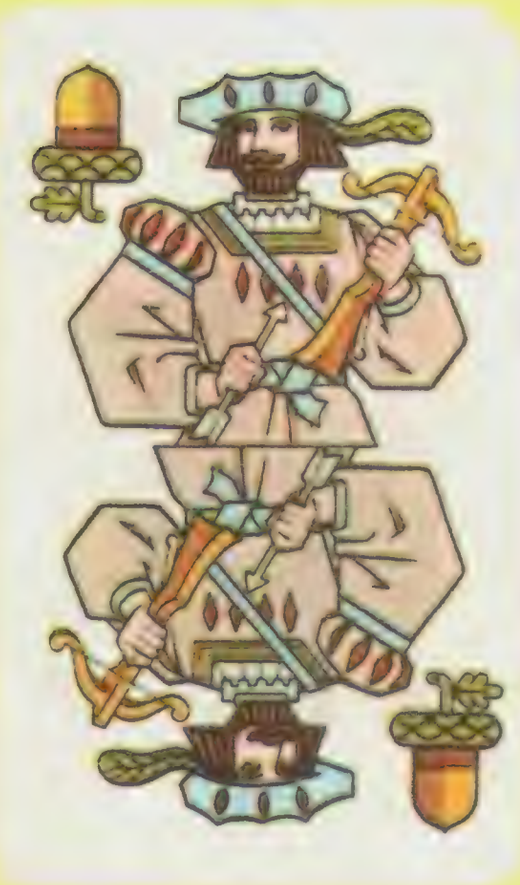

43. tábla

Modern kártyák: *a)* és *b)* újszerű kártyák az NDK-ból; *c)* Stig Lindberg svéd grafikus kártyája, 1958; *d)* Gönczi Tibor modern magyar kártyája, 1969

a

b

c

d

44. tábla.

Luxuskártyák: *a)* „Hubertus" francia vadászkártya, 1956; *b)* az orosz kártyagyártás 150 éves jubileumára kiadott kártya, 1967; *c)* Kolumbusz előtti Amerika népei egy spanyol kártyán. A pikk bubi maja harcos, 1960; *d)* svájci kosztümös kártya, 1960

a

b

c

d

45. tábla.
Ász lapok: *a)* magyar pikk ász a század elejéről; *b)* holland képes ász lap, 1950; *c)* szovjet, 1928; *d)* modern angol ász lap, 1957

47. tábla.
Konvencionális és modern hátoldalak

48. tábla.
A Visconti–Sforza-tarokk egyik lapja: Az igazság (La Giustizia). Festette Bonifacio Bembo, Cremona, 1450 körül. 175 × 87 milliméter (fakszimile; eredeti: Accademia Carrara, Bergamo)

a

b

c

d

49. tábla.
Olasz tarokk-kártyák: *a)* nőpápa a piemonti tarokkban (10,7 × 6,2 cm); *b)* a bolognai tarokk 8-as lapja Az igazság (10,9 × 5,4 cm); *c)* A szerencse kereke a milánói tarokk X-es lapján (11,7 × 5,4 cm); *d)* a szicíliai tarocchino egyik lapja: A világ (8 × 5 cm)

a

b

c

d

50. tábla.
Olasz sorozatjelű tarokk más országokban: *a)* XVIII. századi belga tarokk Kókler lapja; *b)* a marseille-i tarokk XX. lapja: Az ítélet; *c)* az amerikai tarokk egyik lapja: A mértékletesség; *d)* Az igazság a svájci tarokkból

51. tábla.
Francia sorozatjelű tarokk-kártyák: *a)* franciaországi tarokk; *b)* a svájci tarokk treff lovag lapja; *c)* német állat-tarokk; *d)* a bécsi tarokk egyik lapja. Nagyságuk általában 11 × 6 cm, hasonló az olasz tarokkéhoz

53. tábla.
A legrégibb magyarországi kártyaemlék. XVI. századi fametszetű ívlenyomat óbajor típusú kártyáról (MTA könyvtára)

54. tábla.
Régi magyar kártyák: *a)* és *b)* Merlein Kristóf soproni mester tarokk-kártyája a XVIII. század végéről; *c)* és *d)* Koller József Emánuel, Sopron tarokkja, kb. 1830 (Soproni Múzeum)

55. tábla.
Régi magyar kártyák: *a)* és *b)* a Soproni kártya két lapja (készítette Giergl János, Pest, 1860); *c)* és *d)* naptárkártya az 1864. évre (készítette Giergl István, Pest)

56. tábla.
Régi magyar kártyák: *a)* és *b)* Concordia tarokk (készítette Giergl István, Pest, kb. 1868); *c)* és *d)* Nemzeti tarokk (készítette Wilner József, Pest, kb. 1858)

57. tábla.
Régi magyar kártyák: *a)* és *b)* „Salon Tarokk" (Első Magyar Kártyagyár Részvénytársulat, Pest, kb. 1870); *c)* és *d)* látkép-tarokk (Első Magyar Kártyagyár RT, Budapest, kb. 1890)

a

b

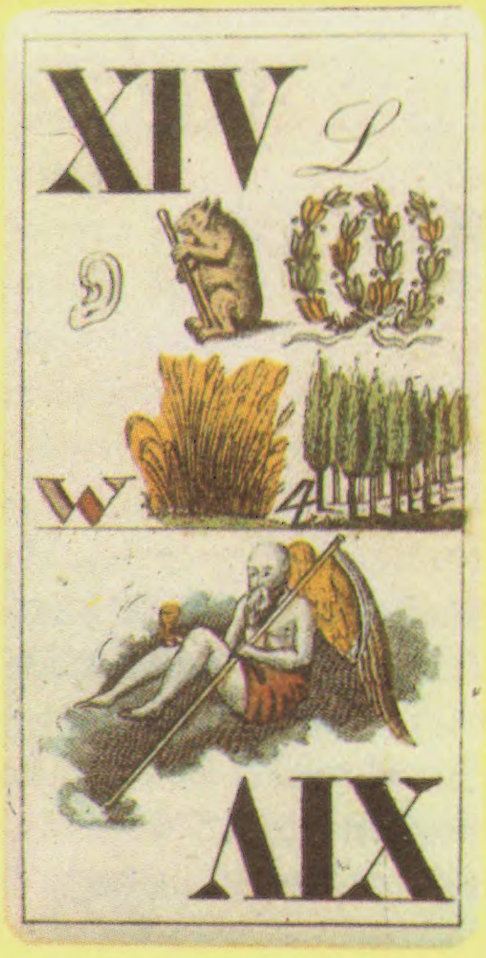

c

d

58. tábla.
Régi magyar kártyák:
a) és *b)* Rébusz tarokk (készítette Chwalowsky Ödön, Pest, kb. 1830);
c) és *d)* Tarokk magyar várakkal (készítette Debreceni Kártyagyár RT, Debrecen, kb. 1872)

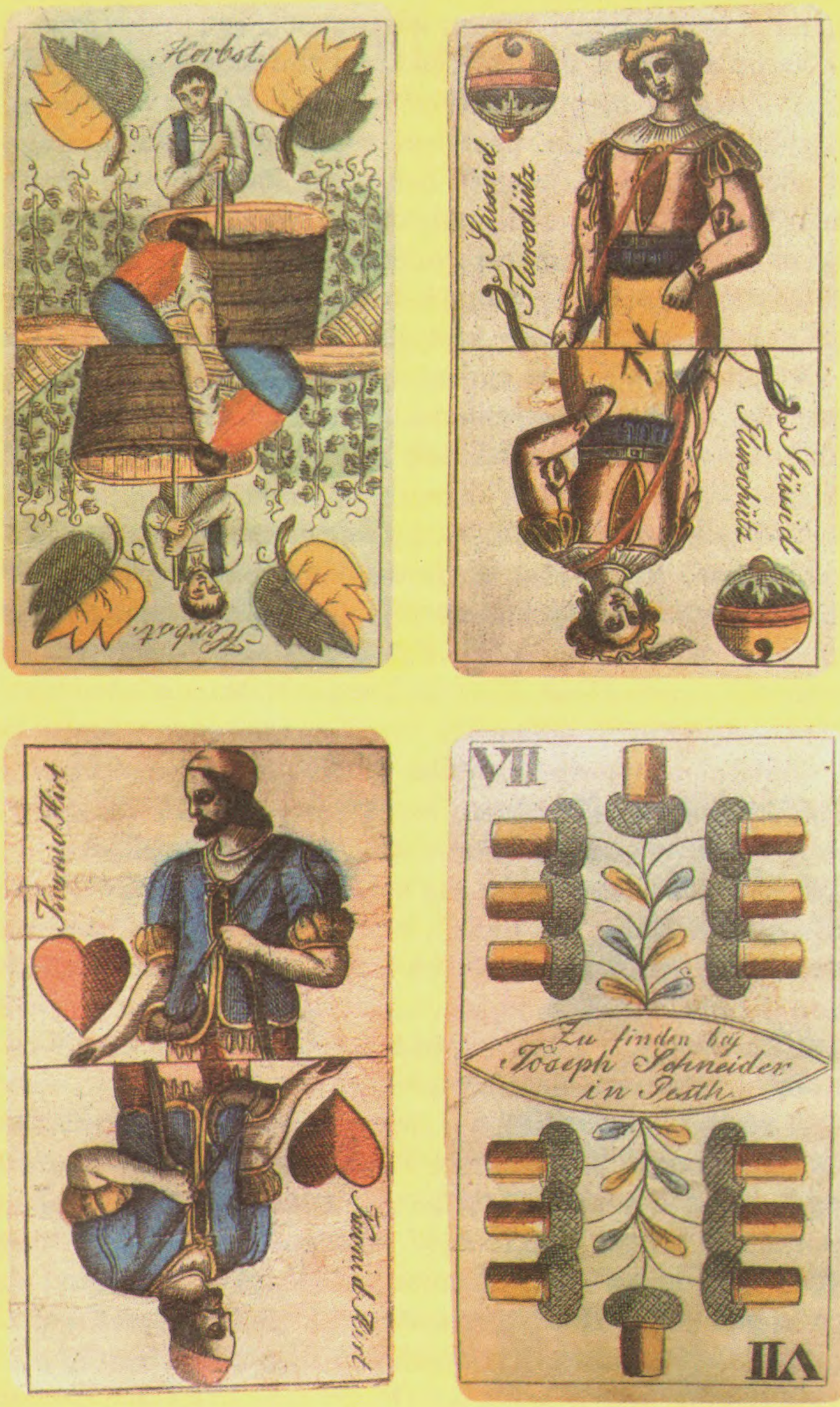

59. tábla.
A magyar Tell-kártya legrégibb ismert példányának négy lapja (készítette Schneider József, Pest, kb. 1835) (9,4 × 5,6 cm)

15,– Ft

Ázsia kártyái
Az európai kártya 600 éve
A nem hagyományos
és modern kártyák
A joker és a hátoldal
A tarokk
Jóskártyák
A kártyajátékról
A kártya Magyarországon
A magyar Tell-kártya története
Hogyan készül a kártya?

GONDOLAT ZSEBKÖNYVEK